

ri lelőhelyet különítettünk el, ahonnan római kori leleteket gyűjtöttünk. A *Mester-erdő* nevű határrészben egy 420×120 m kiterjedésű római kori kerámiával jelzett lelőhelyet regisztráltunk. A *Tarcsai-dűlőben* egy Árpád-kori leletekkel jelzett, 300×200 m nagyságú lelőhelyre bukkantunk. A *Fácános* nevű határrészben Árpád-kori kerámiát; a *Jessehof* és *Újsaida* területén római kori kerámiát gyűjtöttünk.

ASZT ÁGNES

413. Várdomb, Petőfi utca 1/a
(Tolna megye) Kö?

2003 augusztusában a telken fa eltávolítása közben 3-4 db peremes téglát találtak. A téglák kb. 50 cm mélységben kerültek elő, a bejelentős szerint mintegy „megrogyva”. A bejelentő szerint semmiféle csont nem volt a téglák alatt és környékén.

A téglákat beszolgáltatták a Wosinsky Mór Megyei Múzeumba.

Leletmentésre nem volt lehetőség sem, mert a bejelentés már a munkák elvégzése után érkezett, és a terepet visszarendezték.

VIZI MÁRTA

414. Várgesztes, Gesztes vára
(Komárom-Esztergom megye) Kö

A Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata megbízásából végzett tájékoztató ásatás legfontosabb eredménye, hogy – ha csak kutatóárkokkal is – sikerült meghatározni az 1960–62. évi feltárások során sajnálatos módon nem kutatott külső vár alaprajzi elrendezését, s ezen belül a kaputorony egykori formáját. Kiderült, hogy a kissé nyújtott hegytető peremén egy majdnem szabályos jellegű, keleti és nyugati végén csúcsba futó, lényegében hatszög alaprajzú, jellegzetes kis kőkockákból rakott, viszonylag vékony, kb. 1 m vastag várfal húzódott. A terepadottságokból adódóan ezt a szabályos elrendezést megtörte a mintegy 4×4 méteres belső méretű kaputorony, melynek azonban csak déli oldala maradt ránk felmenő falrészekkel.

Megállapítottuk azt is, hogy a minden bizonnyal Nagy Lajos által az 1370-es években emeltetett „vadász kastély” egykori megjelenése lényegesen eltért a mai, az 1960 utáni helyreállítás során kialakult formától. A várhegy nyújtott sziklagerincét csak a (feltehetően a Csák nemzetség korábbi erősségének helyére került) ma is magasan álló, téglalap alaprajzú belsővár foglalta el. Ennek falaitól eredetileg már erősen lejtett a terepszint a jóval alacsonyabban – a belsővár udvarszintjéhez képest néhol 3–4 méterrel mélyebben, de a külső szint alatt is átlag 2 méterre – megépült külső várfalig illetve annak kaputornyáig. Azaz a belsővár sokkal inkább kiemelkedett a környezetéből, körben – a vele egyidős diósgyőri várhoz hasonlóan – néhol kifejezetten meredek sziklafelszín határolhatta. Ennek megfelelően aligha lehetett egységes külső szintekről beszélni, a szondázó árkok tanúsága szerint a

mai, közel vízszintes terepszint alatt átlagban 150 cm mélyen megtalált középkori rétegek változatos, bizonyára a természeti adottságokhoz alkalmazkodó szintviszonyokról tanúskodnak. Pontosabb adatok csak nagyobb kiterjedésű kutatással nyerhetők, s ez a pontos alaprajzi rendszer meghatározásához is elengedhetetlen. Sajnos, maga a várfal sehol sem maradt meg eredeti magasságában, csupán csonkjait láthatjuk DNy-on, illetve tárhattuk fel számos más ponton. Sikerült ugyanakkor a nyugati részen egy pontosan még nem értelmezhető, ismeretlen korú külső falrendszer maradványait is rögzíteni.

A belsővár körül ma látható plató tehát csak az 1960 utáni helyreállítás során jött létre, ugyanakkor kétségtelen, hogy a külső és a belső falak közötti terület feltöltése már jóval korábban, a török hódoltság korában megkezdődött. Ekkor itt – bizonyára részben a közelebről nem ismert korban részben ki is dőlt külső várfal erősítésére/pótlására – fa-földszerkezetű sáncrendszert emeltek, melynek szerkezetére elsősorban a déli oldalon tett megfigyeléseink utalnak. Talán itt dőlt ki először (vagy jobban) a várfal, helyére cölöpvázastörmelék, belső oldalára agyagfeltöltés, néhol kifejezett ágyúpad került – az utóbbi elsősorban a nyugati oldal magasabban megmaradt fala esetében volt igazolható. Már ehhez az emelt szintű rendszerhez igazodott a belsővár kapuja és a déli tornya közé másodlagos (magából a várból illetve a majki premontrei prépostságból származó) faragott kövekből beépített lőkamrás erődítmény.

A jelenleg turisztaszállóként üzemelő belsővárban csak két ponton – az udvar déli homlokzatán és a keleti emeleti traktus előterében – nyílt lehetőség falkutatásra. Az udvari fal esetében valószínűsíthető, hogy a többi oldalon a falakkal egyidős kőkonzolos folyosó itt egy későbbi fázisban (vagy periódusban) fa alátámasztórendszerrel nyert kiegészítést, elsősorban a későbbinek vélhető déli (torony)építmény megközelítése érdekében. A keleti traktus konzolos szerkezetének pontos értékelése (kandalló?) a kutatás számára rendelkezésre álló területen nem volt lehetséges, de itt is valószínűsíthető, hogy egy későbbi fázist vagy periódust.

Végül a kutatás fontos feladata volt a várból ismert faragott kőanyag feldolgozása. Bár ehhez az épület turisztaszállóként való üzemelése nem biztosított ideális lehetőségeket, sikerült igazolni, hogy a gótikus faragványanyag lényegében egyetlen periódusra, a 14. század utolsó harmadára tehető. Emellett nagyobb számú reneszánsz nyíláskeret-töredék egy 16. századi, közelebről ismeretlen, de bizonyára nem nagy volumenű átalakítást is bizonyít.

FELD ISTVÁN

415. Várong, Régi temető
(Tolna megye) Kö

2003. május 10-én terepbejárást végeztem a területen. A középkori falu kiterjedését sikerült megállapítani: a temetőtől D-re véget érő kertek után kezdődően, a temetőn túl

É felé kb. 150–200 m hosszan cserepeket találtunk, a patak partjától kiindulva Ny felé egészen a domb tetejéig, épületre utaló nyomokat azonban nem fedeztünk fel.

Meglepetést okozott azonban, hogy a mai temető mellett, tőle K, azaz a patak felé, a már felhagyott, néhány sírkővel még jelzett régi temetőben egy feltehetően középkori rom helyét sikerült megfigyelni. Az új temető felé kanyarodó villanyvezeték legészakibb oszlopának vonalában, tőle K-re, a temető enyhén lejtős területének egy meglepően vízszintes részén kb. 3×2 m-es felületen fehér habarcsos omladék látható, 3 db, eredeti helyén, egymás mellett fekvő ép téglával. Ez feltehetően valamely felmenő fal (esetleg téglapadló) részlete lehet. A sok építőanyag miatt ezen a feltűnő részen szinte nincs is növényzet, az épület kiterjedése a gaz miatt azonban nem állapítható meg.

A téglák színe, mérete valamint a habarcs jellege alapján a középkori faluhelyen belül fekvő épületmaradványt – ellentétes adatok előkerüléséig – a középkori templom helyével azonosítjuk.

K. NÉMETH ANDRÁS

416. Vecsés, 4. számú lelőhely

(Pest megye) B, V, Sza

Az M0 autópálya Pest megyei szakaszának építését megelőző régészeti feltárás során az M5 autópálya és az M0-4 főút csomópontja közti szakaszon, valamint a 4. sz. főút – Vecsést és Üllőt elkerülő – nyomvonalán dolgoztak 2003. március és november között a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága munkatársai. Geodéta Szánthó Dániel, térinformatikus Zoltán S. Péter vezetésével Progli Szabolcs és Tóth Károly. A teljes feltárás koordinátora Tari Edit.

Az M0 autópálya építését megelőző leletmentések során 2003. szeptember és október hónapokban folytattunk feltárást. Ennek során egy kb. 50×120 méteres területen dolgoztunk. Összesen 180 objektumot tártunk fel: házakat, gödröket, cölöplyukakat és néhány árkot. Az objektumok kisebbik része szarmata kori, többségük a késő bronzkor–kora vaskor (Halstatt C) időszakra keltezhető. Ez utóbbiak közt találtunk három földbe mélyített házat, két nagyméretű urnát, valamint valószínűleg erre az időszakra keltezhető az ásatás területén elszórtan jelentkező cölöplyukak is.

Munkatársak: Ligeti Gábor és Szrnka Attila ásatási technikusok.

PATAY RÓBERT

417. Vecsés, 67. számú lelőhely

(Pest megye) Szk?, Sza, Á, Ű

Ezen a lelőhelyen az objektumok bontása 2003 júniusában kezdődött. Az ásatási idenyt november 3-án zártuk 393 feltárt objektummal. Az előzetes terepbejárások szarmata és Árpád-kori településekre utaltak. A középkori írott forrásokból ismert Halomegyháza falu

temploma a kisajátítási határtól D-re, a frissen telepített akácerdőbe esik, ennek megfelelően a középkori leletanyag is intenzívebben jelentkezett a nyomvonaltól D-re eső sávban.

A feltárt objektumok több, mint fele szarmata, 49 Árpád-kori, kis számban kora vaskor és újkor is jelentkezett. Körülbelül 100 objektum nem tartalmazott leletanyagot, vagy ha igen, annak kora nem volt megállapítható.

A 18 kora vaskori (valószínűleg szkíta) objektumból, de különösen a három kör alaprajzú házból és a két kútból változatos leletanyag került elő: fekete, fényezett edénytöredékek, gerezdelt orsógomb, csiszolt kőeszközök, gyöngy. A korszakból még 5 gödör, 4 árok és egy kemence került elő. Feltehetőleg az őskorra datálható két zsugorított temetkezés is.

A szarmata objektumok túlnyomó része gödör (161), ezek közt sok a méhkas alakú, esetenként tapasztott oldalú is. A gödrök több helyen besűrűsödnek, gödörkomplexumot alkotva. Igen nagy a szarmata árkok száma (40). Ezek közül fontos megemlíteni a többször megújított, valószínűleg több funkciójú, 3 m széles, 1 m mély 44. sz. árkot, illetve a települést kelet felől határoló, talán áradástól is védő, 6-8 m széles árokrendszert. Az eddig feltárt 7 szarmata ház egyszerűnek mondható; nem voltak bonyolult rétegsoraik, sem padlójuk, sem cölöplyukaik, sem kemencéjük. A szabadtéri kemencékből is csak egy datálható a szarmata korra. A leletanyagot jól iszapolt szürke, valamint szemcsés kerámia alkotja. Terra sigillatából 3-4 töredék került elő. A 291. sz. házba beásva egy teljesen ép őrlőkő-párt találtunk, a 294. sz. házban is volt egy ép darab. A korszakból 5 temetkezést tártunk fel, ebből 2 volt körárkos. Egy kivétellel raboltak, mellékletük kerámia, orsókarika, vastőr, fibulatöredék és egy Maximianus-érem volt.

Az Árpád-korra datálható 6 földbe mélyített ház, ebből egy ipari jellegű építmény. A házak padlószinttel, felmenő szerkezetre utaló cölöphellyel, kemencével rendelkeztek. A (valószínűleg) vasolvasztó műhelyből és környékéről nagy mennyiségű vassalak származik. A kerámiaanyag kora Árpád-korra utal: hullámvonal köteggel díszített, levágott peremű, gömbös testű edények; illetve egy bordás nyakú töredék. Az egyik gödörben vasbaltát találtunk. Az Árpád-kori víztározók (3) igen nagyméretűek, mélységük majdnem 3 m, egyikük átmérője 7 m. A 3 Árpád-kori kemence érdekessége, hogy aljukat csonttal tapasztották ki.

A 7 újkori objektumból említésre méltó a 218. sz. tölcéses szájú kút, melybe egy kiütött aljú hordót süllyesztettek. A deszkabélésből anyagmintát vettünk.

A jelenleg lehumuszolt területen rendkívül sűrűn találhatóak az objektumok, itt még mintegy 300 feltáratlan található.

Munkatárs: Szanyi Brigitta régész, Jakucs János, Progli Szabolcs, Mérai Dóra, Ligeti Gábor, Füredi Tibor, Szrnka Attila régésztechnikusok.

RÁCZ TIBOR